

DELAVSKA POLITIKA

IZHAJA TRIKRAT TEDENSKO: OB TORKIH, ČETRTHIH IN SOBOTAH

Naročniki v Jugoslaviji plačajo mesečno Din 19.— v inozemstvu mesečno Din 15.— — Uredništvo in uprava: Maribor, Ruška cesta 5. poštni predal 22, telefon 2326. Čekovni račun št. 14 335. — Podružnice: Ljubljana, Delavska zbornica — Celje, Delavska zbornica — Trbovlje, Delavski dom — Jesenice, Delavski dom. — Rokopisi se ne vračajo. — Nedrženjena pisma se ne sprejemajo. — Mali oglasi trgov. značaja vsaka beseda Din 1.—, mali oglasi ki služijo v socialnem namenu delavstva in narodnoosvobodilnem vsaka beseda Din 5.—

Štev. 95 • Maribor, sobota, dne 19. avgusta 1939 • Leto XIV

Hrvaško gibanje in delavstvo

Odgovornim predstavnikom hrvaškega narodnega gibanja v premislek.

V zadnjem času se je pričelo časopisje hrvaškega gibanja prav na tak način baviti s socialističnim in marksističnim delavskim gibanjem, kakor vse drugo reakcionarno in desničarsko časopisje. Socializem in marksizem je treba uničiti, očistiti vse tuje delavske in židovske navlake, ker je narod celota in bo kot tak reševal vse probleme. Na dolgo in široko razpravlja o tem in trdi celo, da so prejšnji režimi marksizem podpirali in mu delali na roko.

Če delavec zahteva več plače in boljše delovne pogoje, se je pa že navzel mednarodnega komunizma in židovskega socializma. Namesto, da bi zagovarjal delavske pravice do življenja, zahteva poleg drugega reakcionarnega tiska tudi hrvaški tisk — očiščenje. Socialne in politične pravice delavskega razreda ne priznava s tem ko trdi, da so to tuje importirane zahteve, ne naše. Ali zahteve so pravične, odgovarjajo načelu dr. Mačka, ki je že večkrat izjavljal, da je pristaš svobode in demokracije za vse.

Čudimo se temu novemu stališču, ker če dr. Maček zahteva enakopravnost in svobodo za Hrvate in vse druge državljane, potem iz te pravice ne more izvezemati delavskega razreda, ki je tudi velik del državljanov. V taktiki hrvaškega gibanja ni prave logike, sta dve merili za državljane, ki se po našem mnenju lahko opredele kakor hočejo, samo, da koristijo interesu skupnosti čim pravičneje.

Fraze o importiranih (uvoženih) ideologijah sedaj res prevladujejo v javnem življenju. To pa je znak, da živimo v nekako taki dobi kakor so ljudje živeli pred francosko revolucijo, ko jih je absolutizem zasluževal. Pot pa, po kateri je hodila reakcija takrat, je bila slaba. To je dokazala zgodovina.

Prepričani smo zaradi tega, da hrvaško gibanje v jedru ne more biti tako. V kolikor se poslužuje teh fraz, stori to iz taktičnih razlogov in v veliki zmoti, da s tem onemogoči razne druge hrvaške vplive, ne delavske, ki skušajo oslabiliti hrvaško gibanje. Ali ta taktika je napačna. Hrvaško gibanje mora energično poudariti, da priznava svobodo delavskega razreda in da spoštuje delavske ideologije, ki hočejo kjerkoli braniti svoje socialne interese in svoje politične svoboščine. Šele ob takem vzporednem političnem boju za enakopravnost dobe državljani tudi vpliv, ki je potreben za izvojevanje tega, kar hrvaško gibanje zahteva.

Neresnično pa je, da so razni režimi protežirali socialistično gibanje. Res je le, da je bilo socialistično gibanje edino resno in homogeno gibanje v vsej državi, kakor je še danes za vso državo. Zgodilo se je večkrat, da so režimi lahko vpoštevali le to gibanje, ker je tudi duhovno na višku. To se je godilo ob anketah, volitvah v samouprave itd. Zabeležiti moramo pa še tudi drugo stran te »protekcije«, kakor hoče povedati hrvaški tisk. Prav takrat, ko se je to delavsko gibanje najlepše razvijalo, so pošiljali režimski ljudje v delavske vrste na svoje stroške demagoške agitatorje in »voditelje«, da so širili neslogo med delavstvom.

Taka je slika te »protekcije«. To povemo hrvaškemu gibanju in pa vsem onim, ki se še danes igrajo z delavstvom na ta način, da razkrajajo njegove vrste in pozdravljajo volkove v ovčjih kožuhih.

Proti Poljski

Nemčija hoče ves koridor

Nemški listi, med njimi »Angriff« pišejo, da Nemčija hoče sedaj poleg Gdanske tudi ves koridor, t. j. vse poljsko obmorsko ozemlje, nadalje poznansko okrožje in šlezijško vojvodstvo. Poprej bi se bila zadovoljila s cesto preko koridorja in Gdanskim, ker pa so Poljaki razžalili Hitlerja, hoče Nemčija vse ozemlje, na katerem prebivajo Nemci. — Poljski listi pa odgovarjajo, da bo Poljska terjala nemško Pomorjansko do Stetina in vso vzhodno Prusijo do Odre, ker je bilo to vedno slovansko ozemlje, o čemer pričajo slovanska imena krajev v teh pokrajinah in tudi Nova ves, ki je berlinsko predmestje.

Poljsko nemška meja zaprta

O napetosti položaja priča ne samo oster časopisni boj med Berlinom in Varšavo, ampak tudi najnovejši ukrepi tako na poljski kot na nemški strani, ki se tičejo popolnega zaprtja meje za

vsak lokalni promet. Zveza med Nemčijo in Poljsko je mogoča samo še z rednimi potnimi listi po železnici in z avtomobili.

Nasveti Poljski iz Rima

Italijanski listi pišejo na naslov Poljske, da mora Poljska spremeniti svojo politiko in se pogajati z Nemčijo, sicer da bo propadla v boju titanov, kajti Italija bo na strani Nemčije. Nemčija, tako piše italijanski tisk, si ne more več pustiti dopasti žalitve svoje suverenitete v gđanskem vprašanju in fuhrer je pokazal že dovolj potrpežljivosti.

Kaj pravi Göringov list o Poljski?

»Essener Nationalzeitung« piše o Poljski tako-le: »Sosedje so likvidirali Poljsko proti koncu 18. stoletja. Liberalno romantično navdahnjena zgodovina in spretna

propaganda pa sta ta akt politične pameti in nujnosti označila kot zgodovinsko krivico... Poljska v l. 1939. je to kar je bila Poljska v l. 1782.: sramota za kulturo, nevarnost za evropski mir in nevarnost za njene prebivalce.«

Poljaki o komisarju Društva narodov v Gdanku

Poljski listi pišejo o gđanskem vprašanju in pravijo, da se je s konferenco v Solnogradu začela akcija, da bi se Poljsko ločilo od njenih zaveznic. Poziv komisarja Društva narodov prof. Burgkharda k Hitlerju tolmačijo poljski listi tako, da bi naj mož igral slično vlogo kot Runciman v Češkoslovaški.

V Angliji pa zagotavljajo, da se popolnoma zavedajo svoje moči in da se sedanje razpoloženje ne da niti zdaleka primerjati z razpoloženjem, ki je vladalo v državi lansko leto. Anglija je pripravljena na vse.

Mednarodna napetost še ne popušča

Kritičen moment nürenberški kongres.

Konferenc in razgovorov o mednarodnih vprašanjih je toliko, da zaradi njih temni nebo. Ali niti ena ne razgrne jasne slike in jasnih načrtov. Salzburški razgovori, razgovor komisarja Gdanskega Burkhardta v Nemčiji, pogajanja v Gdanku zaradi poljskih carinarnic, predlaganje konference velesil, ki jo želita Mussolini in papež, morda tudi Anglija, Mussolinijev načrt za rešitev gđanskega vprašanja, to so sama mednarodna dejanja, ki pa mednarodni položaj prej zapletajo, kakor razpletajo.

Nemčija konferenco velesil odklanja. Poljska vztraja dalje na sedanjem sta-

nju v Gdanku, pri čemer ji Anglija obljublja pomoč.

Pogajanja v Rusiji se zopet zavlačujejo. Rusija baje zahteva, da se mora trozvezna pomoč nanašati tudi na Vzhodno Azijo, ker je Japonska sklenila vojno zvezo z osjo Rim-Berlin ter zagrozila, da bi napadla Rusijo v Aziji, če bi nastala v Evropi vojna med Nemčijo in Rusijo.

Zdi se nam, da bo poteklo še nekaj tednov, preden dobimo vsaj nekaj pregleda o bodočem razvoju. Verjetno je pa tudi, da bo zima prehitela za letos resnejše akcije.

Vojaška pogajanja v Moskvi

Sovjetski listi se bavijo s potekom vojaških pogajanj v Moskvi, pri čemer opozarjajo na številne resolucije, ki jih prejema Stalin iz vseh krajev Rusije, v katerih zlasti vojaške organizacije izjavljajo prepričanje, da bo skoro prišlo

do sklenitve vojaške zveze med Anglijo, Francijo in Sovjetsko Rusijo.

O pogajanjih poročajo iz Londona, da je vprašanje sporazuma za Evropo že rešeno. Razgovori se nadaljujejo samo še glede Daljnega vzhoda.

Madžarska in os Rim-Berlin

Težka odločitev Madžarske.

Že nekaj časa krožijo po listih vesti, da želita Rim in Berlin skleniti vojno zvezo z Madžarsko. Vesti so najprej prinesli angleški listi o tem, danes jih prinašajo francoski in iz Berlina poročajo Havas glede sestanka med madžarskim zunanjim ministrom Csakijem in nemškim zunanjim ministrom von Ribbentropom, da Madžarska ni dobila nobenega ultimata in nobene note, vendar ve, kaj ima pričakovati. Mi (Nemci) vemo, kaj imamo izgubiti in kaj imamo

dobiti. Ne dvomimo, da je njena odločitev že sklenjena. Tako govore baje nemški politični krogi.

Angleški list »Excelsior« meni, da se madžarskonemški razgovori nanašajo tudi na nemškopoljski spor. Po istih vesteh pojde madžarski upravitelj Horthy v Nemčijo, kjer bo govor o vojaški zvezi in o Horthyjevem posredovanju med Nemčijo in Poljsko. Videti je, da se Madžarska boji pretesnih vezi na katerokoli stran.

Razlastitev radio oddajnih družb

v Beogradu in Zagrebu.

Poštni minister je pripravil uredbo o razlastitvi radio-oddajnih družb v Beogradu in Zagrebu. Družbi, ki sta imeli obe radio-oddajni postaji, sta imeli velike dohodke, nista pa se brigali za nove investicije, oz. sta hoteli izvršiti nove investicije šele tedaj, ako bi jim država priznala še večji dobiček. »Cilj zasebnega kapitala je čim večji dobi-

ček«, pravi minister »in ga ne morejo nobeni idealistični razlogi voditi, da bi dobiček zmanjšal.« Obenem je poštni minister napovedal izboljšanje radio oddajnih postaj, takoj čim bodo prešle v državne roke.

V zasebnih rokah ostane torej samo še ljubljanska radio oddajna postaja, ki je v rokah katoliške prosvetne zveze.

Velikasten pogreb sodruga Lapčevića

Pogreba pokojnega s. Dragiša Lapčevića, ki je bil v torek dopoldne v Beogradu, se je udeležilo mnogo nad 5000 sodrugov, sodružic in njegovih prijateljev. Ob grobu so spregovorili ss. Krekić, Balugdžić in Dušan Nikolajević in se poslovlili od pokojnika poudarjajoč v svojih govorih pomembnost njegovega delovanja za delavsko socialistično gibanje, združništvo in kmetiško prebivalstvo. Posebej so ga proslavljali tudi grafičarji, ker se je kot organizator in kulturni delavec uveljavljal tudi v njih organizaciji.

O sporazumu

Kaj piše »Samouprava«?

Glavno glasilo JRZ »Samouprava« zopet razpravlja o sporazumu in pravi: »Pred vsem si je treba biti na jasnem, da brez rešitve našega notranjega političnega vprašanja ni mogoče obnoviti zdravega političnega življenja, ki je tako potreben našemu narodu in državi... Zato bi vsak zastoj na tej zgodovinski poti ozdravljenja naših političnih prilik pomenil zgubo, med tem ko bi oviranje tega dela mejilo na izdajo, pa naj bi se že ti negativni podvigi opravičevali s temi ali onimi razlogi.«

Delo strokovnjakov za izvedbo sporazuma se nadaljuje.

»Obzor« piše: »Razgovori za sporazum, ki so bili pretekle dni nenadno odgojeni, se nadaljujejo. Včeraj so prispele v Zagreb iz Beograda strokovnjaki, ki skupno z drugimi strokovnjaki iz Zagreba proučujejo stvari, ki spadajo v območje pristojnosti. Razgovori strokovnjakov se vrše v okolici Zagreba in so seveda strogo zaupni... V vladnih krogih se smatra, da bodo v najkrajšem času razjasnjena vsa vprašanja, v katerih se strokovnjaki doslej niso zedinili in ki bodo obsegala sporazum, katerega bosta podpisala predsednik vlade dr. Cvetković in dr. Maček. Pa tudi sicer izgleda, da bo skoro, najdalje do konca tega meseca, razčiščeno vprašanje sporazuma, da se bo vedelo, kaj so rodili dosednji razgovori med predsednikom vlade in dr. Mačkom.«

330.000 kron za letovanje hitlerjevske mladine je morala plačati občina blagajna mesta Praze. Njemački vojski je bilo treba plačati 10.000

Boj rudarjev v Trepčah

Angleška družba je ustavila obrat in odpustila 3000 delavcev.

Trepča Mines Ltd. je angleška rudniška družba, ki ima svoj rudnik v Trepčah blizu Kosovske Mitrovice. V podjetju so bila večkrat mezdna gibanja, ki so se končala s sporazumom. — Pred nekaj tedni so rudarji zopet zahtevali izboljšanje mezd in zastavkali. Pri pogajanjih sta končno posredovali ministrstvu za socialno politiko in rude in šume. Zadnja pogajanja so se vršila v Beogradu, pri katerih so rudarji vztrajali na svojih zahtevah, družba pa ni hotela pristati na zvišanje mezd.

Avtentičnega poročila, zakaj je družba prekinila pogajanja, sicer niso objavili, karakterističen pa je nadaljnji ukrep družbe.

Uprava rudnika Trepče se je po prekinitvi pogajanj posvetovala z direktorji v Londonu in nato odredila, da se rudnik in vsa druga dela v Trepčah in Zvečanu ustavi.

Prizadetih je okoli 3000 delavcev, zapustiti morajo rudniška stanovanja, oni nameščenci, ki imajo trimesečno odpoved, pa ostanejo do poteka pogodbe v obratu. Korak uprave rudnika Trepče pomeni hud udarec ne le za delavce, ampak za vso okolico. Stvar torej ni samo delavcev, ampak tudi širše javnosti, pa magari je družba ustavila obrat samo začasno.

Trepče Mines Ltd. je bila osnovana 1930. leta. Angleški kapital je vložil v cinkovi, svinčni in srebrni rudnik del-

niške glavnice 1.120.213 angleških funtov. Ker družba trdi, da ne more zvišati mezd, pogledimo, kakšne dobičke je imela v prvih osmih letih.

V osmih letih je družba zaslužila pri teh rudnikih čistega dobička 2.150.309 angleških funtov. V osmih letih je potemtakem znašal čisti dobiček družbe nedvomno več, ker se dobički v bilanci skrivajo, kakor dvakratni znesek vloženih glavnic. Obrestovanje kapitala, ki kapital v osmih letih dvakrat pomnoži, je prav dober verižniški posel, ker pomeni najmanj 25 odst. obrestovanje.

»Jugoslovenski Lloyd« vprašuje z ozirom na ta dogodek, če sme tako z dobički oblagodarjeno in izdatno privilegirano podjetje, pa magari tudi le začasno, ustaviti obrat brez vednosti in odobrenja onega faktorja, ki mu je koncesije in privilegije dal? Ali ne nastane ob svojevoli ustavitvi obrata tudi vprašanje, ali še veljajo dovoljene koncesije in dovoljeni privilegiji?

Za gospodarski svet in državo je to vprašanje važno.

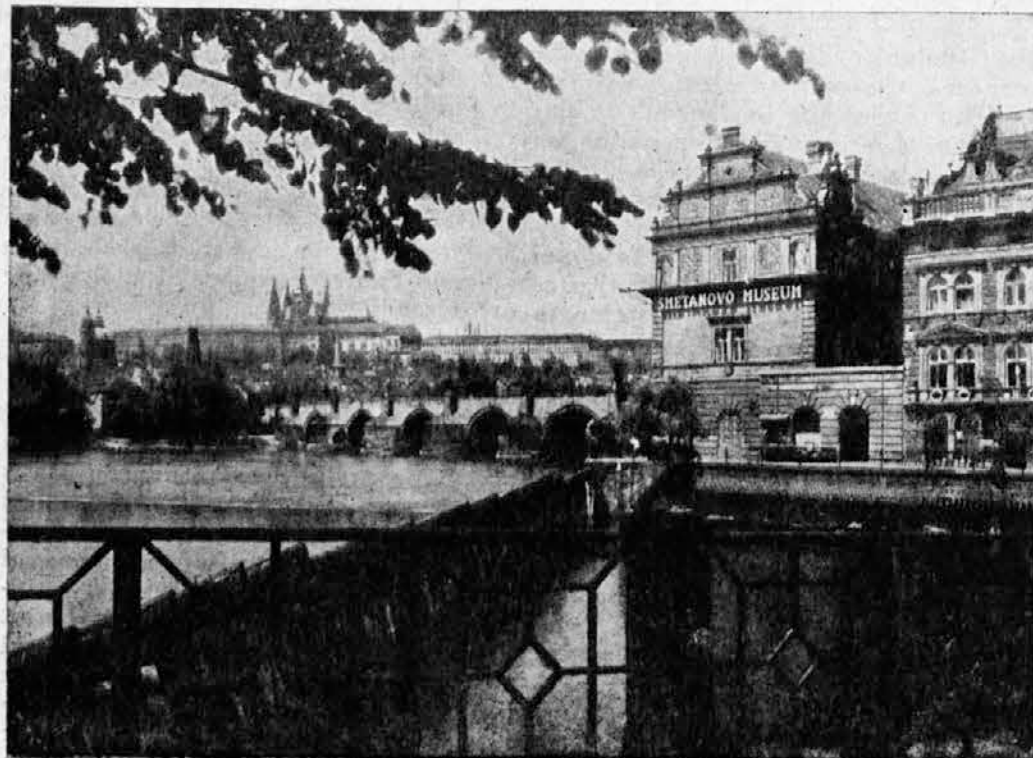
Za delavstvo pa je to vprašanje važno zaradi tega, ker ta dogodek kaže, da koncesionirana in privilegirana družba, ki uživa izredno protekcijo države, nima nobenega zdravega socialnega smisla.

Zgoraj navedena prosperiteta podjetij Trepče jasno kaže, da ima delavstvo moralno pravico, zahtevati pri tem podjetju boljše mezdne razmere.

Poslanci angleške delavske stranke v Budimpešti

Angleški poslanci so pod vodstvom poslanca delavske stranke prišli v Budimpešto, da tam razgovarjajo o političnih razmerah. Iz Budimpešte potujejo v Bukarešto.

Na letošnje knjige »Cankarjeve družbe« se bo rad vsakdo naročil samo, da ga običite. Poverjeniki, premislite, ko ga bi še lahko kridobili.

Praha: Smetanov muzej ob Vltavi in Hradčani

Dr. Avg. Reisman:

Štiri breskve

Sedaj zori po slovenjgoriških vinogradih ta naš zlahtni južni sad. Med sočnimi, zelenimi listi se smehljajo rdeče breskve. Kadar se upre sonce v nje, so kakor žive oči, nasmejana lica zrelega dekleta, uprte tja v viničarske koče. V nje se ozirajo otroške očke malih neboljencev, čijih nožice stopicajo po stezah; morda je veter preko noči utrgal kak pordečeli sad in ga položil v razkopano zemljo med trtami za te drobne, vedno blatne roke.

Pa tudi otroci s kmetij ne smejo v vinograd, ko zorijo breskve. Tedaj je šele začetek avgusta in denarja nikjer, breskve pa so drage, vsako je treba za nesti na trg, kakor piščanca. Za domače so jabolka, hruške, pa tiste okrogle slive, ki jih v mestu ne kupujejo.

Vrh naše domačije pa je imela svoj »štok«, belo zidano hišo z lepimi, pošlikanimi sobami in steklenimi lestenci tetica. Vi drugi pravite teta, ampak te-

tica zveni mehkeje, vse bolj domače, kakršna je bila tudi ona. Drobna, razritih lic, a vedno toplih oči, koščenih rok in imela je vedno prijazno skrbno besedo.

Ko sem prihajal na počitnice iz mesta, sem se ustavil pri njej, da sva kramljala pri dišeči kavi. Iz štibela pa je prinesla še o Božiču in Veliki noči sveže, sladko grozdje, rumene, dišeče hruške, debela, pisana jabolka, da je za duhtela majhna kuhinja po sadnem vonju. Vrh visoke, okrogle bele peči mi je hranila dostikrat še za Binkošti eno ali dve jabolki. V vsakem očesu ji je igrala božajoča iskra topline in ponosa: Vidiš, pa sem ti jo le še prihranila.

Jeseni, ko sem odhajal, je vzela nož in narezala prvo grozdje, ko še nihče ni smel k trtam, niti sama si ni utrjala sladke jagode pred trgatvijo. Midva pa sva šla od trte do trte, da sva našla ravno najlepše grozde. Ko sem že zavil za ovinkom, je še vedno stala na pragu ali ob robu vinograda.

Doma in po svetu

O viničarski uredbi se mnogo razpravlja. Razburjenje vlada zlasti med vinogradniki, ki so složni — slovenski in nemški — odpovedali službo svojim viničarjem, češ, da jim nalaga nova viničarska naredba prevelike obveznosti in bremena. V resnici pa nova uredba ne prinaša prav ničesar, kar bi pomenilo kakšno posebno breme za vinogradnike. Ali je din 10 mezde na dan, brez hrane, res preveč za delovno moč? Tista stalnost, ki jo pozna viničarska uredba, t. j. da je viničarju zagotovljena služba najmanj tri leta, je pa tako negotova, da ni vredno govoriti. Uredba ima vse polno lukenj, skozi katere se vinogradnik lahko izmuzne in viničarja vsak čas postavi pred vrata. Prav je imel tisti vinogradnik, ki so ga tudi silili, da naj odpove svojemu viničarju, ko nam je te dni dejal: »Kaj bi tisto, daj viničarju kar mu gre, da bo lahko živel, pa te ne bo tiščala nobena uredba!«

Kongres Jugoslovanskega združenja učiteljev se bo pričel v Banjaluki v soboto, dne 19. avgusta. Ta učiteljska organizacija šteje 17.718 članov. Izven te organizacije stojijo v Sloveniji samo Slomškariji, katoliško usmerjeni učitelji, člani »Slomškove zveze«. V JUU, kakor se na kratko označuje učiteljska organizacija, vlada seveda tudi trenja. Manjšina hoče, da bi se naj organizacija opredelila tudi politično, večina pa je proti temu in vztraja na tem, da bo organizacija nepolitična.

9 vojnihi letal je te dni dobavila Nemčija naši državi.

Lord Winston Churchill se je zelo pohvalno izrazil o Maginotovi liniji, ki jo je te dni ogledal. Prav tako je pohvalil disciplino in moč francoske armade.

Veliki poljski nacionalist Wojtek Korfanty, vodja krščanskih demokratov je umrl v 72. letu na posledicah operacije. Korfanty je živel že več let v inozemstvu, ker se je sprl s Pilsudskim, letos se je vrnil na Poljsko, kjer so ga zaprli, pa takoj nato izpustili.

Irski teroristi so te dni razdeljali 40 javnih telefonskih govornic v Londonu.

Nazadovanje števila trgovcev v Sloveniji. V letu 1927. je bilo v Sloveniji 14.464 trgovcev, leta 1938. pa le še 10.365. To število ne le izpričuje, da je v Sloveniji vedno manj trgovskih eksistenc, marveč tudi, da pada promet, da torej slabi konzum. Pričakuje se, da bo število trgovcev v letu 1939. padlo pod 9000.

Pokupljanje. Letošnje poletje je taborilo več skavtinj neke v Savinjski dolini. Nekega dne so skavtinje dobile poročilo, da pridejo k eni izmed njih domači na obisk. Dve sta se podali v trg počakat avtobus. Obleženi sta bili v kratke hlače in bluze. Revici se nista zavedali, da sta se s tem hudo pregrešili. Občina je namreč napravila proti njima prijavo radi nemoralnega obnašanja, ker sta šli skozi trg v kratkih hlačah.

Cesta za avtomobilsko dirke grade v Beogradu in bo gotova v prvih dneh septembra, ko bo odprt jesenski veselejem. Cesta bo tlakovana z granitnimi kockami na betonski podlagi. Avtomobilski strokovnjaki trdijo, da bodo celo v krivuljah na tej cesti lahko vozili z brzino 120 km na uro.

Gradnja železnice v Črni gori. Proga Bileča — Nikšić je bila pred nekaj dnevi dogotovljena, sedaj je ministristvo odredilo, da se prične z zgradbo proge Nikšić — Podgorica. Kakor pa poročajo časopisi, še niti ni dokončno določeno, kod bo speljana ta nova proga.

Italijanska banka v Beogradu. »Jugoslovenski kurir« poroča, da je definitivno sklenjeno, da se v Beogradu ustanovi italijanska banka meseca oktobra ali novembra.

Za pol milijona vrednosti je ukradel vlomilec nekemu zagrebskemu kanoniku. Zagreški časopisi, so pretekli teden obširno poročali o vlovu v hiši nekega zagrebskega kanonika, kateremu je vlomilec pobral dragocenosti in denarja v vrednosti za nad pol milijona dinarjev. Največjo dragocenost so predstavljali zlati križ-

ci z diamanti, zlate ure z verižicami itd. V denarju pa je hranil kanonik med drugim tudi vrečko 1000 zlatih avstrijskih dukatov, celo serijo dolarjev, lir in drugih tujih valut. Vlomilec pa ni imel sreče. Policija je namreč prišla človeka, ki je stal na straži pred hišo, medtem ko je vlomilec opravil svoj posel. Tako se ji je kratko na to posrečilo zajeti tudi vlomilca.

Čučetvorna maža za rast las. Policija v Beogradu je pred nekoliko tedni zaprla lastnika in pomagače tvrde »Intercosma«, ki je prodajala čudotvorno zdravilo za rast las. Glavna šefa tvrde sta bila neki Milan Heger in njegova žena, glavna zastopnica pa magistra farmacije Ljubica Dragičević-Vojteh. Plešasti in taki, ki so se bali pleše, so nasledili vsiljivi reklamni ter postali njeni odjemalci. Preparat ni bil baš poceni, uspeh pa je bili seveda ničev. To je končno napotilo posebno hudo prizadete odjemalce, da so se radi svoje trdovratne pleše, ki ji niti preparat »Intercosma« ni mogel pomagati, obrnili na policijo. Sedaj so predstavniki tvrde v preiskovalnem zaporu in sodišče zaslišuje prevarane plešaste odjemalce. Pred vrati preiskovalnega sodnika se je te dni kar trlo ljudi, samih moških, ki so drug drugemu tožili svojo nesrečo. »Petsto dinarjev me je stalo, trljaj sem si gavo kot brez uma skozi dva meseca, pa, eva ti, nič!« Drugi zopet vprašajo svojega prijatelja: »E, pa ti si imel skoroda več las, predno si začel uporabljati zdravilo iz Pariza.« O, da, da, da sem se bil trljaj še nekoliko časa z »Intercosmo«, pa bi bil ostal brez zadnje dlaviče na glavi.« Ženske, ki so tudi nasledile reklamni, se pa v skrbi za svoj renome raje ne javljajo; kdo bi hotel plešasto ženo, ako bi njeno ime s sliko vred prišlo na sodišče in potem še v časopise?

Ukradel sliko in jo vrnil. Pred več tedni je neznan tat odnesel iz muzeja v Louvru v Parizu dragoceno sliko francoskega slikarja Watteauja »Brezbriznik«. Vse poizvedbe za tatom so bile zaman. Sedaj pa je tat sam od sebe vrnil sliko. Gre za ruskega slikarja Bugoslavskega, ki je sliko odnesel, da bi jo popravil po neki svoji metodi, o kateri je napisal celo knjigo, za katero pa ne najde založnika. S popravilom slike, na kateri je že začela razpadati barva, je hotel dokazati vrednost svoje teorije o popravljanju starih slik in opozoriti javnost na sebe.

Povzročitelj otroške paralize je baje odkril nek švedski učenjak. Doslej neznan bacil otroške paralize povzroči pri otroku ohromitev posameznih delov telesa, zlasti nog. Švedski učenjak dr. Karl King pa je sedaj odkril ta bacil v vodi nekega vodnjaka in sicer čisto slučajno. Otroci nekega kmeta je namreč obbolel za otroško paralizo. Ker v vsej dalini okolici ni bilo nobenega slučaja otroške paralize, in tudi kmet ni imel nobenih stikov z zunanjim svetom, da bi se bil mogoč otrok okužiti s prenosom, je profesor iskal izvor bolezni in ga končno našel v vodi domačega vodnjaka. Kemični institut, ki je vodo pregledal, je v vodi odkril klico, ki so jo vcepili neki živali. Takoj na to je ta žival obbolela za znaki paralize. Potem se je posrečilo tudi prenos bolezni od obolele živali na drugo. Vprašanje je sedaj, ako bo mogoče s pomočjo najdenega bacila izdelovati serum proti paralizji. Principi lečenja bolezni s protistrupom, ki se pridobiva iz umetno gojenih bacilov iste bolezni, je odkril veliki francoski učenjak Pasteur, kateremu se je kot prvemu posrečilo lečiti pasjo steklino. Nato smo dobili celo vrsto protistrupov za najrazličnejše bolezni. Vsako bolezen namreč povzročajo bacili, ki se naselijo v človeškem telesu in dobe nadmoč nad bacili, ki varujejo človeško telo pred okužbo. Ako bi se dr. Kingu v resnici posrečilo dobiti serum proti otroški paralizji, bi si s tem pridobil ogromnih zaslug za človeštvo. Čigar naraščaj bi bil zavarovan pred eno najstrašnejših bolezni.

Novorojenček, ki je imel srce na zunanji strani prsi. V Maniji na Filipinih je bil dne 8. avgusta rojen otrok, ki je imel srce na zunanji strani prsi. Srce je obdajala prozorna kožica, tako da je bilo mogoče opazovati sleherni utrip. Da bi zavarovali srce pred infekcijo, so ga stavili pod stekleno posodo. Operacija je bila izključena, ker so zdravniki ugotovili, da otrok, bila je deklica, nima srčne votline. Otroci je 4 dni nato umrl na posledicah vnetja pljuč. V par mesecih je to že drugi tak slučaj, ki ga zaznamuje zdravniška znanost.

Najlepše pa je bilo s tistimi štirimi breskvami, ko sem se prvič vrnil s prške univerze.

Vrh vinograda, blizu pešpoti je doraslo mlado breskvino drevo, ki je bilo cepljeno za posebno debel in lep sad. Že v jeseni mi je pripovedovala, kje je dobila cepiče in kako lepe breskve bo imela tam. In so ji ostale po odcveti pomladi na mladih vejah komaj štiri.

Mrak je že legal preko goric, ko sem prišel med vinogradoma do hiše. Potrkal sem na težka vrata, ki so bila vedno zaklenjena. Tetica je bila sama, pa je imela velik strah pred tatovi in potepuhi, kot pred žejnimi popotniki. Zarja je dihala preko gozdov za vinogradom, ko sem končno zagledal tetico med košatimi trtami. »Ja, kaj pa delate tam?«

»Kaj si že prišel? Veš, samo štiri je obrodila, tako so velike in lepo rdeče, pa moram ves dan paziti, da ti jih ne odnesejo.«

Potem jih je njena bela roka snemala, eno za drugo v modri predpasnik. Ka-

kor debele oranže so se skotalile, samo da so se mi v svoji rdečelisasti barvi zdele še lepše.

Po mehki, zeleni trati sva šla navzgor v hišo, kjer jih je zopet z božajočim pogledom, vsa srečna, da jih je otela študentu, devala iz predpasnika na mizo. »Na, gotovo si žejen?«

Ampak še po petindvajsetih letih čutim, kako mi je bilo tesno v grlu, da nisem mogel reči: »Tetice, saj jih je škoda, ko so pa tako lepe.« Pozneje mi je viničar pravil, da jih je tetica že tedne prej čuvala... ko bo prišel iz Prage, bodo ravno dozorele.

Ko je že zašlo sonce, so se ležale na mizi štiri breskve in najine oči so se srečevale in govorile brez besed: Tako čisto znajo ljubiti samo naša srca tu zunaj po hribih in dolinah.

Letos je meni prvič obrodila mlada breskva, temnordeč, sladek in sočen sad, a tetice ni več, da bi ji povrnil lep spomin na tisti krasen poletni večer ob štirih breskvah.

Pot kapitalističnega gospodarstva

(Po članku dr. Živka Popalovića.)

Dobro je, da direktor MUD (mednarodnega urada dela) stalno vsako leto objavlja splošni pregled o gibanju gospodarskega življenja v kapitalističnem delu svetovnega gospodarstva. Zaradi pravilne orijentacije v praktični socialni politiki je vrlo važno, da zasledujemo pota sistematično in za dovolj dolga obdobja.

Letošnje poročilo je važno zaradi tega, ker označuje **prelomno točko na poti kapitalističnega gospodarstva**. Znači desetletni cikel, zmena med krizo in dvigom gospodarstva (prosperitete) in od dviga do krize, se pokazuje v popolni svoji veljavi. Neizpremenljiv je zakon kapitalističnega gospodarstva, da njegova pot ne more biti premočrtna, ampak valovita. Na njej ni ne trajnih kriz, ne trajne prosperitete (dviga produkcije). Izmenjave se vrše v 10-letnih obdobjih, to so ciklusi, kroženje produkcije od krize k dvigom in obratno.

Marksistični nauk o gospodarstvu je neizpodbitno trdil, da ta zakon obstoja in bo obstojal prav dotlej, dokler družabno načrtno gospodarstvo ne zamenja nenačrtno, profitarstvo kapitalističnega gospodarstva. Učenci marksistične ekonomske (gospodarske) šole se niso dali zavesti niti po ostrogi ekonomske (gospodarske) krize, ki je prišla leta 1929. Tudi za to krizo so rekli, da je ciklična (ponavljajoča se), prehodna in da bomo imeli, dokler obstoja kapitalizem, nove dvige gospodarstva in nove krize. Del nasprotnikov kapitalizma je zamenjal stvarnost s svojimi željami. Zele namreč, da kapitalizem čimprej izgine in so najprej mislili in potem tudi trdili, da je kriza 1929 poslednja in da po njej ne more biti nikakega dviga gospodarstva. Nevarno je opuščati znanstveno metodo. Nevarno je, če ne razlikujemo dejstva objektivno in ne gledamo na resnico tako, kakršna je, marveč na svoje želje namesto na dejstva. To vodi do popolnoma napačnih sklepov, do zmot in kar je še hujše, do sramotne, kompromitiranja, zapravljanja uglede in zaupanja pri nekih ljudeh, ki se ne dajo prevarati dvakrat.

Velikega karakterističnega (značilnega) pomena je za delavsko gibanje in njegovo vodstvo, da točno zasledujejo tok gospodarskega življenja. V svoji službi sem izvršil temeljito analizo (razčlenjenje) kapitalističnega sektorja (odseka) svetovnega gospodarstva za čas po veliki svetovni vojni do leta 1939. V tej analizi so navedeni pogledi marksistične ekonomije na vse sobodne socialne in gospodarske probleme.

Važna so pa nova dejstva v gospodarskem življenju, ki so se pojavila, da potrdijo vse domneve marksističnih političnih ekonomov (gospodarstvenikov). Številke in grafiki (ponazoritev v sliki) o gibanju gospodarskega življenja, objavljeni v letošnjem poročilu direktorja MUD kažejo, da je svetovna proizvodnja blaga prišla padati 1929 in je padala do polovice 1932. Takrat se je pričela zopet dvigati tako, da je koncem 1936 že zopet dosegla višino iz 1929. V letu 1937 je produkcija še prekorčila višino največjega dviga prosperitete (uspevanja) leta 1929. Prav isto velja tudi za zaposlenost delavcev. Tudi število zaposlenih delavcev l. 1939 je prekorčilo število zaposlenih l. 1929. Ali ko je minilo devet let po zadnji krizi, obrnil se je val zopet navzdol. Od polovice 1937 je prišla produkcija zopet padati in padala je tudi 1938. Po krizi, po vrsti trinajsti v zadnjih sto letih, ki se je pričela 1929, je prišel nov dvig, nova prosperiteta. Prosperiteta je trajala do 1937, ali takrat je prišla nova štirinajsta kriza. Valovita pot kapitalističnega gospodarstva se je zopet jasno pokazala. Gospodarski cikel živi in bo živel, dokler bo kapitalizem.

Toda, kakor je povsem jasno dokazano v mojih brošuricah, kakšna je

ostala vsebina kapitalizma, nastajajo vendar izpremembe v njegovi strukturi. Bolj in bolj slabi zasebni liberalni, krepi se pa državni kapitalizem. Zlasti je po težki krizi 1929 ogromno narasel sektor (odsek) državnega kapitalizma in je prevzela vpliv državna intervencija (posredovanje) v gospodarstvu. Ta novi in jako važni faktor pojasnjuje, kdo je novo krizo, ki se je pričela 1937, ustavil že po trajanju enega leta. Najboljšo sliko nam nudi glavna kapitalistična država sveta Zvezna severoameriške države. Tam je novi dvig produkcije (proizvodnje) prekorčil leto zadnje prosperitete koncem 1936. Dve tretjini leta 1937 se drži na tej višini, da potem polagoma prične padati. Padec produkcije od sredine 1937 do maja 1938 je pa znašal v Zedinjenih državah ameriških 35 odstotkov. Toda vlada ni ostala s prekrizanimi rokami. Z državnim proračunom je predvidela ogromna dela za štiri milijarde dolarjev. Mrtve privatne (zasebne) pakitale, ki so se umaknili iz tovarov in banke, je država izposodila in jih vrnila v gospodarstvo. Temu primeru so sledile tudi mnoge druge države. Švedska, s socialistično vlado, sploh ni občutila nove krize, čeprav so tam najvišje mezde. Država je namreč ustanovila urad za boj proti krizi. Plačuje se poseben davček in vsa podjetja morajo ustanavljati fonde v dobi prosperitete (uspevanja gospodarstva). V tem času se tudi izdelujejo načrti za nova dela. Čim se pričena kriza in količina začenja padati privatna gospodarstva, v toliko se iz zbranih fondov odkazujejo dotacije po gotovih načrtih javnemu sektorju gospodarstva.

Posebno pomembno je, da državna intervencija ni več sporadičnega (časnega) pomena in ne kaže, da bo omejena le na dobe krize. Zakaj, kadar

se zagazi v gospodarsko delo in vložijo ogromno denarja v podjetja, se iz teh ni več mogoče umakniti. Veliko število držav (Poljska, Bolgarija, Madžarska, Nemčija, Italija, Brazilija, Norveška, Turčija, Egipet, Venezuela, Afganistan itd.) z zakoni določajo po 3, 5, 10 let za izvedbo važnih del v gospodarstvu in za načrtno nalaganje novih kapitalov. Tako se določajo ukrepi za borbo z gospodarskimi ciklusi, po katerih prodira država v gospodarstvo v gospodstvo nad privatnim kapitalom. Planizem (načrtnost) se usili sam od sebe. Razvoj sili k zedinjevanju družabno-gospodarske in politične oblasti. Kdor bo vladal v državi, bo vladal tudi v gospodarstvu.

Prav primerna je še ena pripomba v poročilu direktorja MUD. Spor med velikimi imperialističnimi silami je dovedel do tekme v oboroževanju. Države v glavnem razvijajo oboroževalno industrijo. To trenutno vodi do večje zaposlitve. Napravljajo pa vtisk, da tekma v oboroževanju pomnožuje zaposlenost in delo. Res je sicer tako, ampak to je le za krajšo dobo. Zakaj, pospešena vojna industrija slabi obenem produkcijo mirne dobe. Vojna produkcija narašča, ker država pobira vedno večje davke in jemlja s posojili kapital s trga. Podraževanje blaga slabi mezde in s tem zmanjšuje potrošnjo delovnih gospodarstev. Vse industrije so odvisne od uvoza surovin iz inozemstva. — Vojna industrija pobere tuje devize (denar) in preskrbi sama sebe najprej s potrebnimi surovinami. Tako postaja bolj in bolj jasno, da družba v celoti ne bogati, marveč obubožava zaradi vojne produkcije in da ta produkcija ne odpravlja gospodarske krize, marveč ustvarja krize, ki so še mnogo hujše od cikličnih, ker se ne morejo ozdravljati z običajnimi gospodarskimi ukrepi.

V ogledalu

O šolski izobrazbi in visokih plačah se je v zadnjem času razpisal »Slovenski delavec«, ki ga urejajo župnik g. Križman. V kolikor nam je znano, si novi gospodje niso odmerili prav nič nižjih plač, čeprav so stopili šele kot novinci v službo DZ. Nekateri so si celo zagotovili dosmrtno namestitev, kakršne ni imel noben uslužbenec pod prejšnjo upravo DZ. V delavskih ustanovah, ki ponekod naravnost krasno uspevajo, je bilo po navadi merilo za sprejem v službo predvsem dolgoletna praksa in poznanje socialnopolitičnih vprašanj. Vzemimo samo socialno zavarovanje, čijega osnovo in organizacijo so stvorili baš delavci samouki, ko se je zdelo takozvani inteligenci še pod častjo, da bi se s takimi zadevami pečala. Danes je to seveda nekoliko drugače. Poznamo delavce, ki sicer nimajo visokošolskih spričeval, so pa naobraženi, da jim tega nikdo ne more ooprekat. Znani so nam pa tudi slučaj, da nekateri gospodje sicer posedujejo spričevala o posejanju visokih sol, pri praktičnem delu pa se izkaže, da so puhloglavci. Delavci to neštetočrat čutijo pri svojem delu, zato se smejejo bedastemu besedičenju o šolski izobrazbi in visokih plačah. Sicer pa priporočamo gospodom okrog »Slovenskega delavca«, da naj omogočijo, da se bo moglo delavstvo o tem samo svobodno izjaviti in videli bodo, kako delavstvo misli o teh vprašanjih.

Čudno, prečudno. Pogodba papirnega kartela z nemškimi tovarnarji je izzvala vendarle reakcijo v naši javnosti. Zanimivo je pa, da gotovi listi o tej vse obsodbe vredni pogodbi ne pišejo ničesar iz lastne inicijative, ampak priobčjujejo članke, ki so jim poslani. Dočim imajo za vsako brezpomembno stvar pripravljen uvodnik, napisan v uredništvu, zlasti kadar se gre proti »protinarnemu socializmu«, pišejo o tej kulturno in gospodarsko nezaljšani zadevi samo to, kar jim kdo pošlje. Označba »prejeli smo« se zdj kot neko opravičilo, češ,

mi bi iz svojega itak ne poročali, ampak ako prejmemo, ne moremo drugače.

Jesenski ljubljanski velesejem

300 din za 1 kg surove volne je pač naravnost neverjetna cena. In vendar je res. Tako volno vam nudijo angorski kuncji, okoli 4 kg težke živali s fino, 15 do 20 cm belo, dolgo dlako, ki jo imenujemo kratkomalo angorsko volno. Tri odrasle živalce dajo na leto približno 1 kg volne. Naprej lahko vsak sam računa. To volno predemo in barvamo sedaj tudi doma v lastni predilnici, ki je osnovana na zadrugi podlagi. Vsakemu rejcu angorskih kuncjev je sedaj omogočeno, da volno svojih živali proda ali pa da v prejo, katero uporabi za svojo družino. Reja angorskih kuncjev je danes najbolj rentabilna panoga reje malih živali za našega malega človeka, o čemur se bo lahko vsak prepričal na Banovinski razstavi vseh vrst malih živali in produktov v okviru jesenskega ljubljanskega veseleja v Ljubljani od 2. do 11. septembra.

Zločinci razdrli progo, da je padel vlak v prepad. V državi Nevada v Zedinjenih državah so zločinci razrušili železniški tir, po katerem je kmalu nato pripeljal ekspresni vlak s hitrostjo 100 km na uro. Vlak je iztiril in strmoglavil v prepad. 22 ljudi je bilo ubitih in 114 ranjenih.

Radi slabega vremena se ponovi

otvoritev gostilne pri »Delavski pekarni« na Tržaški cesti št. 18

v soboto, dne 19. t. m.

Sodeluje godba na pihala. Za obilen obisk se priporočata **Hinko in Fani Kostić**

Otvoritveno naznanilo

Centenemu občinstvu javljava, da sva dne 15. avgusta otvorili modistovski salon na Slomškovem trgu št. 6. Solidna postrežba, nizke cene.

Priporočava se za naklonjenost

NOŽIR & VREČKO, modni salon

Maribor, Slomškov trg št. 6

krema izpolnjuje želje vsake dobre in varčne gospodinje

FOX

terpentin krema, mast in gumitrzan za čevlje, voščeno parketno voščilo in medene muholovke FOXON so zadovoljstvo vseh in vsakogar. Zato Vam jih priporočamo.

Književnost

»Književnik« je hrvatski književni mesečnik, ki izhaja v Zagrebu že dvajseto leto; okrog njega se zbirajo vsi naprednejši in res demokratični hrvatski pisatelji, sodelujejo pa pri njem tudi nekateri Slovenci, kakor Bratko Kreft, Angelo Cerkvenik, Prežihov Voranc in drugi. Dvojni številka »Književnika« za letošnji april in maj ima zelo pestro in bogato vsebino: zanimiv članek kmečkega pisatelja M. P. Mišine »Stara in nova gospoda«; Sava N. Kosanovića »Rooseveltova Amerika«; Jos. Benčiča »Sociološki presjek hrvatskog sela«; Stjep. Kranjčević »Ante Radić o pisanju za narod«; Branko Sučević »Prijemni ispit«. Razen tega prinaša več pesmi, sodobnih beležk in ocen in dve noveli, od katerih se zlasti odlikuje Riharda Simeona črtica »Dve smrti«, ki z neverjetnim realizmom opisuje silno bedo in duševno zaostalost hrvatskega bajtarja.

Na platnicah priporoča uprava naročbo cele vrste najboljših del iz svetovne socialno-politične literature, kakor: Kropotkin »Francoska revolucija«, Rjazanova »Knjiga o Marksu«, Milana Djurmata »Hrvatska seljačka buna 1573«, zgodovinski roman sovjetskega pisatelja Alekseja Tolstaja »Peter Prvi, ruski car« in druge, ki jih žal v slovenščini še nimamo.

Uredništvo in uprava »Književnika«, ki stane letno 120 din, ima v Zagrebu poštni predal št. 85.

Odlična zagrebska revija za popularizacijo znanosti je »Znanost i život«, ki izhaja mesečno na 50 straneh in prinaša poučne in kritične članke in poročila iz vseh področij znanosti, umetnosti, socialne politike, biologije, tehnike, filozofije itd. Revija se že sama po sebi priporoča. Stane letno le 50 din. Uredništvo in uprava je v Zagrebu, Nikoličeva 14-III.

T. M.

Zgodnjo jesen napovedujejo. V Alzaciji, ki je dežela storkelj poročajo, da se storklje že selijo na jug, kar je vselej znamenje naglo bližajoče se jeseni. Druga leta storklje v tem času niso kazale niti najmanj volje za selitev v južne kraje.

Delavski pravni svetovalec

Nepravilno postopanje orožnikov (Gameljne)

Vprašanje: Ali smejo orožniki radi tega, ker sem bil udeležen pri nekem pretepu, posredovati pri podjetniku, pri katerem sem bil zaposlen, v tem smilu, da bi me odpustil iz službe?

Odgovor: Orožniki so s takim nastopom nedvomno prekorčili svoj delokrog in se lahko zoper njih poslovanje pritožite bodisi na nadrejeno orožniško poveljstvo, bodisi na sresko načelnostvo.

Ura (Celje)

Vprašanje: Pri nekem urarju sem kupil uro in sem se jo zavezal plačevati na obroke. Pozneje sem pa zvedel pri drugem urarju, da je ura dosti manj vredna, kot pa sem se jaz zavezal plačati zanj. Ali lahko pogodbo razderem?

Odgovor: Pogodbo lahko razderete le, ako je ura dejansko vredna manj kot polovico zneska, ki ste ga Vi obljubili plačati. Zakon namreč dopušča razveljavlo pogodbe le v primeru, da gre za prikrajšanje polovice prave vrednosti.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

v Mariboru, reg. pom. blagajna

znana domača zavarovalna ustanova v Dravski banovini, ki plodonosno deluje že od leta 1927 in je izplačala tekom obstoja nad **37 milijonov din** na pogrebnišnih in doti.

Zavaruje za pogrebniško zdrave osebe obel spolov od 17. do 70. leta do največ din 10.000.— in

za otro mladoletne od 1. do 16. do največ din 25.000.— plačljiva ob dovršenem 21. letu.

ZAHTEVAJTE BREZPLAČNO IN BREZOBVEZNO POJASNILA

Kis za vlaganje

Izdelovanje likerjev, desertnih vin in sirupov ter žganjarna.

JAKOB PERHAVEC

Maribor, Gosposka ulica št. 9 — Telefon št. 25-80

Špirit za vlaganje

Vedno v zalogi: Rum, konjak, slivovka itd.

Na debelo! Na drobno!